

УДК 331.024:331.5

**ВПЛИВ ТРУДОЗАЙНЯТОСТІ НА СКОРОЧЕННЯ
БЕЗРОБІТТЯ І ПІДВИЩЕННЯ ЖИТТЄВОГО РІВНЯ
СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ**

*І.В.Шейн, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Миколаївський інститут агропромислового виробництва*

Розглядаються проблеми, пов'язані з трудовозайнятістю, створенням нових робочих місць і підвищенням життєвого рівня сільського населення. Проаналізовано причин скорочення числа працюючих і росту безробіття. Пропонуються заходи, реалізація яких дозволить підвищити трудовозайнятість, збільшити кількість робочих місць і зменшити негативний вплив безробіття на рівень життя селян.

Рассматриваются проблемы, связанные с трудовозанятостью, созданием новых рабочих мест и повышением жизненного уровня сельского населения. Проанализированы причины сокращения числа работающих и роста безработицы. Предлагаются меры, реализация которых позволит повысить трудовозанятость, увеличить количество рабочих мест и уменьшить отрицательное влияние безработицы на уровень жизни крестьян.

Безробіття — велике соціальне зло, що незмінно супроводжує суспільство у роки економічної кризи. Воно притамане практично всім країнам світу, навіть таким розвиненим, як США, Великобританія, Німеччина, Італія, Франція, Японія.

Безробіття торкнулося і нашої держави. На початок 2005 р. в Україні зареєстровано більше 2,4 млн. чоловік, що втратили роботу. Безробіття охопило всі регіони, але особливо воно виявляє себе в південних областях, де зосереджені великі промислові, будівельні, сільськогосподарські та інші підприємства. У Миколаївській області в середньому за 2003-2005 рр. було 28,6 тис. безробітних, у тому числі 16,3 тис. серед сільського населення.

Проблеми трудоzайнятості і безробіття турбують багатьох жителів села, вчених аграрного сектору економіки, керівників і фахівців сільського господарства, регіональні і місцеві органи державного управління.

Так, М.Гуць відзначає, що безробіття знижує життєвий рівень населення, провокує багато негативних суспільних явищ і має тенденцію до постійного росту [1]. В.Приймак вважає, що у кожному регіоні і районі є свої особливості скорочення робочих місць, які необхідно враховувати регіональним, обласним і районним державним структурам [2]. С.А.Гелюх прогнозує в перспективі ріст безробіття серед жіночого населення і пропонує заходи для підвищення зайнятості жінок особливо в літній, найбільш напружений, період сільськогосподарських робіт [3]. В.Краснобаєва і Г.Омельченко відводять велику роль малим підприємствам, які на їхню думку можуть без великих капітальних витрат збільшити робочі місця і знизити число осіб, що припинили трудову діяльність [4]. І.О.Дем'янчук упевнений, що в сучасних умовах основним напрямком на шляху створення нових робочих місць є самозайнятість населення, відкриття невеликих виробництв, здатних зайняти роботою селян, у тому числі пенсіонерів і осіб з обмеженою працездатністю [5]. Ряд важливих питань трудоzайнятості населення, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, усебічного розвитку сіл і сільських територій піднято в дослідженнях І.Х.Вдовиченко, К.І.Якуби, М.К.Орлатія та ін. [6].

Однак, складні проблеми трудоzайнятості і безробіття, підвищення ефективності виробництва у всіх галузях і напрямках аграрного сектору економіки в сучасних ринкових умовах належною мірою ще не досліджені. Немає всеосяжних науково обґрунтованих програм підвищення трудоzайнятості і зниження безробіття, підняття рівня життя сільського населення, комплексного розвитку сіл і сільських територій.

Дана робота ставить перед собою мету привернути увагу регіональних і місцевих органів влади, вчених, керівників і фахівців

сільського господарства, усього сільського населення до проблем трудовозайнятості і зниження життєвого рівня населення, комплексного розвитку сіл і сільських територій у кожному сільському районі області.

Головною причиною безробіття серед селян є економічна криза, яка визвана зниженням обсягів виробництва, ліквідацією багатьох галузей, пов'язаних з агропромисловим комплексом, банкрутством підприємств, зміною форм власності і господарювання, скороченням на селі різних закладів торгівлі, народної освіти, охорони здоров'я, побуту, соціальної сфери, що призвело до втрати роботи і звільнення значної кількості працівників.

Зростання чисельності безробітних на селі обумовлено багатьма факторами. Головні із них: зменшення попиту на робочу силу; закриття багатьох підприємств і закладів, які раніше функціонували практично у всіх селах; сезонність сільськогосподарського виробництва; видача заробітної плати за фактом збору та реалізації продукції; відсутність в багатьох селах підприємств, які переробляють сільськогосподарську сировину; втрата робітниками кваліфікації; погіршення умов праці і її оплати; недотримання окремими підприємствами трудового законодавства.

Криза і безробіття охопили практично усі райони Миколаївської області, де в останні роки знижується трудовозайнятість населення. У 2000 р. в сільському господарстві області працювало 71,7 тис. чол., у 2001 р. — 60,1, у 2002 р. — 47,0, у 2003 р. — 38,9, у 2004 р. — 33,0, а у 2005 р. — 33,9 тис. чол. За 2000-2005 рр. число працюючих скоротилося на 37,6 тис. чол., або на 52,4%.

Кількість осіб, які втратили роботу і проживають у сільській місцевості Миколаївщини, досягла значної величини. Їх у 2000 р. було 13,6 тис. чол., у 2001 р. — 18,1, у 2002 р. — 19,6, у 2003 р. — 21,6, у 2004 р. — 14,0, у 2005 р. — 14,5 тис. чол. Відсоток безробітних великий і тенденція до його значного зниження не простежується.

Слід відмітити, що порядок постановки осіб, які втратили роботу, до обліку у Центрах зайнятості населення дуже складний. Офіційні дані про кількість безробітних не відповідають їх фактичній наявності.

Нерозвиненість сільської сфери працевлаштування на селі обмежує можливості підбору необхідної роботи і мобільності трудових ресурсів. Хвилює людей і сфера тіньової діяльності, погані умови праці, низька її оплата, порушення окремими підприємцями трудового законодавства.

Значна частина робітників сільського господарства працює сезонно і неповний робочий тиждень (день). У 2005 р. в порівнянні з 2000 р. їх кількість збільшилася на 11,4%. У адміністративних відпустках у 2005 р. знаходилося більше 4,5% від чисельності працюючих.

Відсутність роботи і бідність веде до зниження життєвого рівня селян. Вони спонукають сільське населення багатьох районів Миколаївщини до пошуку роботи в інших містах країни та за кордоном. У 2005 р. у межах області число прибулих становило 7,6 тис. осіб, а число вибулих дорівнювало 9,4 тис. Погіршилась ситуація і по зовнішній міграції. Число прибулих становить 11,2 тис. осіб, а вибулих 13,1 тис. У більшій своїй частині ці особи є найбільш активною частиною населення, переважно чоловіки віком 25-50 років і жінки 20-40 років. Трудова міграція в Миколаївській області у останні роки стала масовим явищем.

Зниження ролі профспілкових комітетів і трудових колективів у захисті своїх робітників також впливає на рівень трудової зайнятості. Важливе значення має матеріальна зацікавленість у результатах праці і розмір заробітної плати. У 2005 р. заробітна плата працівників промисловості дорівнювала 847,0 грн., а працівників сільського господарства — 320,0 грн., що майже у 2,7 раза нижче.

Безробіття завдає державі і суспільству велику економічну шкоду. Його слід сприймати як велике лихо. Воно є головною

причиною погіршення життєвого рівня населення, породжує пасивність, байдужість, злочинність, пияцтво, крадіжки, інфекційні хвороби, наркоманію та інші негативні явища.

У зв'язку з відсутністю роботи у значній частині населення немає впевненості у завтрашньому дні. Ріст безробіття, втрата джерела засобів для нормального життя серйозно хвилює селян. Безробіття підриває моральні підвалини населення і є серйозною причиною соціальної напруги у суспільстві. Його проблеми носять комплексний характер. Боротися з ним необхідно постійно, цілеспрямовано і центральним, і місцевим органам влади.

Відділом аграрної економіки і земельних відносин Миколаївського інституту агропромислового виробництва УААН розроблено і пропонуються заходи, виконання яких дозволить підвищити трудо-зайнятість населення, збільшити кількість робочих місць, що дасть можливість скоротити негативний вплив на сільське населення, викликаний безробіттям та низькою зайнятістю роботою значної частини селян.

На державному, обласному, районному і сільському рівні вважаємо доцільним:

- створити у кожному адміністративному районі області банк вакансій, що полегшить працевлаштування осіб, які втратили роботу;
- постійно організовувати за рахунок усіх джерел фінансування створення нових робочих місць у всіх галузях виробництва. Підприємцям, які створюють нові робочі місця, встановлювати певні податкові та інші пільги;
- виділяти з державного бюджету необхідні кошти для створення постійних робочих місць у державному секторі економіки;
- розвивати, з урахуванням місцевих умов, систему підготовки і перепідготовки кадрів, які користуються попитом, вдосконалювати систему навчання і перенавчання безробітних відповідно до вимог ринку праці. Постійно впроваджувати новітні

- технології в професійному навчанні безробітних;
- сприяти трудоzайнятості населення через певні державні і комерційні структури. Поліпшувати інформування безробітних про наявність вакантних робочих місць;
 - забезпечити підбір роботи, яка найбільше підходить до освітньої підготовки і досвіду трудової діяльності непрацевлаштованої особи;
 - поставити на спеціальний облік інвалідів, літніх людей, жінок, молодь і у першу чергу направляти їх на роботу і на перенавчання. Встановлювати для них цільове квотування і бронювання робочих місць, а також допоміжні гарантії при наймі на роботу і звільненні з роботи. Надавати субсидії і податкові пільги для підприємств, які використовують працю даної категорії населення;
 - оказувати вплив на самозайнятість населення, особливо у фермерських і особистих селянських господарствах, орендних підприємствах, допоміжних галузях, підсобних підприємствах і промислах великих сільськогосподарських об'єднань, комплексів і корпорацій;
 - сприяти заснуванню власної справи. Розвивати і підтримувати підприємницьку ініціативу. Періодично для безробітних організовувати курси за навчання основам підприємницької діяльності, а також правильного складання ефективних бізнес-планів і бізнес-проектів;
 - розвивати, де є можливість, агротуризм і відпочинок людей у курортних сільських місцях;
 - стимулювати широке коло організаційних заходів, які передбачають скорочення тривалості робочого часу, збільшення строків оплачуваних відпусток, зниження віку виходу на пенсію;
 - введення більш гнучкої політики в області тривалості робочого тижня і робочого дня, зниження витрат в області найма і звільнення штатних робітників;
 - забезпечити державну підтримку міжгалузевої, територіаль-

ної і міждержавної міграції робочої сили, а також створення необхідних умов для ефективного розвитку регіональних і міжнародних ринків праці;

- організовувати під контролем держави різноманітні структури для відправки бажаючих на роботу в країни ближнього і далекого зарубіжжя, що внесе в цей процес відповідний лад і захистить українських громадян від свавілля західних роботодавців.

Проведення активної політики в області трудовозайнятості селян буде сприяти зниженню безробіття, підвищенню життєвого рівня сільського населення, наповненню місцевих бюджетів необхідними коштами, що дозволить нормально функціонувати усім державним структурам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуць М. Проблеми безробіття та рівня життя населення України // Україна: аспекти праці. – 2003. – №2. – С. 13-17.
2. Приймак В. Регіональні особливості безробіття в Україні // Україна: аспекти праці. – 2003. – №4. – С. 8-13.
3. Гелюх С. Жіноча праця і зайнятість на селі // Збірник наукових праць Луганщини ДЛУ. Економічні науки. Вип. №9. – 2001. - С. 204 – 206.
4. Краснобаєва В., Омельченко Г. Мале підприємство як чинник підвищення зайнятості окремих слабозахищених верств населення // Україна: аспекти праці. – 2003. – №1. – С. 14-16.
5. Дем'янчук О.І. Розвиток процесу самозайнятості на селі // Економіка АПК. – 2002. – №7. – С. 12-14.
6. Вдовиченко М.Х., Якуба К.І., Орлатий М.Д. і ін. Соціальне відродження і розвиток села в умовах становлення ринкової економіки. – К.: Урожай, 1993. – 216 с.